

ISSN 2224-025X

НАУКОВІ ЗБІТКИ

Державного
природознавчого
музею

Випуск 41 / 2025

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 41

Львів 2025

УДК 57+58+591.5+502.7:069

Наукові записки Державного природознавчого музею. – Львів, 2025. – Вип. 41. – 234 с.

До 41-го випуску збірника «Наукові записки Державного природознавчого музею» увійшли статті та короткі повідомлення з природничої музеології, екології, зоології, ботаніки, а також інформація про діяльність музею у 2024 році, конференції і музейні проєкти.

Для екологів, зоологів, ботаніків, працівників музеїв природничого профілю, заповідників, національних природних парків та інших природоохоронних установ і організацій.

Proceedings of the State Natural History Museum. – Lviv, 2025. – Issue 41. – 234 p.

The 41th issue of the periodical «Scientific Notes of the State Museum of Natural History» includes articles and short reports of natural historical museology, ecology, zoology, botany, as well as information about the museum's activities in 2024, conferences, and museum projects.

For ecologists, zoologists, botanists, employees of museums of natural profile, reserves, national nature parks and other environmental institutions and organizations.

DOI: <https://doi.org/10.36885/nzdpdm.2025.41>

ISSN 2224-025X

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор

Заступник головного редактора

Відповідальний секретар

Технічний редактор

Капрусь І. Я. д-р біол. наук, проф.

Климишин О. С. д-р біол. наук, с.н.с.

Орлов О. Л. канд. біол. наук

Гураль Р. І. канд. біол. наук

Бокотей А. А. д-р біол. наук, с.н.с.; Войчишин В. К. канд. біол. наук, с.н.с.; Годунько Р. Й. канд. біол. наук, с.н.с.; Гураль-Сверлова Н. В. канд. біол. наук, с.н.с.; Дзюбенко Н. В. канд. біол. наук; Радченко О. Г. д-р біол. наук, проф.; Різун В. Б. канд. біол. наук, с.н.с.; Середюк Г. В. канд. біол. наук; Сусуловський А. С. канд. біол. наук, с.н.с.; Третяк П. Р. д-р біол. наук, проф.; Фальтинович В. д-р біол. наук, проф. (Польща); Царик Й. В. д-р біол. наук, проф.; Шрубівич Ю. Ю. канд. біол. наук; Яницький Т. П. канд. біол. наук

EDITORIAL BOARD

Kaprus I. Y. (*Editor-in-Chief*), Klymyshyn O. S. (*Associate Editor*), Orlov O. L. (*Managing Editor*), Gural R. I. (*Technical Editor*), Bokotey A. A., Voichyshyn V. K., Godunko R. J., Gural-Sverlova N. V., Dzubenko N. V., Radchenko O. G., Rizun V. B., Serediuk H. V., Susulovsky A. S., Tretjak P. R., Faltynowicz W., Tsaryk J. V., Shrubovych J. J., Yanitsky T. P.

*Рекомендовано до друку вченою радою Державного природознавчого музею
(протокол № 10 від 23 жовтня 2025 року)*

ISSN 2224-025X

© Наукові записки ДПМ, 2025

ВИСТАВКОВО-ОСВІТНІЙ ПРОЄКТ «ЕКСПЕДИЦІЯ ДО АНТАРКТИДИ»

Незважаючи на виклики та небезпеки спричинені війною, Державний природознавчий музей продовжує свою виставкову діяльність. На зміну тимчасовій експозиції «Подарунок для музею» в рамках виставково-освітнього проєкту відкрито нову виставку «Експедиція до Антарктиди», над якою команда музею разом з партнерами працювала впродовж 2023-2024 років. Проєкт реалізований Державним природознавчим музеєм НАН України за співпраці з Національним антарктичним науковим центром МОН, БФ «Розвитку ДПМ НАНУ», Харківською школою архітектури, Зоологічним музеєм ЛНУ ім. І. Франка та Харківським літературним музеєм, у сталому партнерстві з Фундацією ЗМІН, яка також профінансувала побудову експозиції. 10 січня 2025 р. відбулося офіційне відкриття виставки, на якому були присутні співробітники музею, партнери проєкту та представники ЗМІ.

Метою проєкту стали популяризація наукових досліджень, пов'язаних із вивченням Антарктиди, а також демонстрація унікальних експонатів, що відображають особливості екосистеми цього регіону, пояснення ролі українських науковців у полярних дослідженнях та перспективи подальшого розвитку цієї сфери науки. Виставково-освітній проєкт «Експедиція до Антарктиди» побудований за принципом тематичної наративної експозиції, що складається з трьох основних блоків.

1. Історія відкриття Антарктиди та роль українських дослідників:
 - висвітлення фактів та міфів, пов'язаних із відкриттям Антарктичного континенту;
 - внесок українських вчених у дослідження Антарктиди;
 - історія станції «Академік Вернадський», її наукова діяльність та трансформації з моменту заснування.
2. Станція «Академік Вернадський»: устрій, робота та побут полярників:
 - побутова та наукова інфраструктура станції;
 - повсякденне життя дослідників, їхня робота та виклики, з якими вони стикаються;
 - процедура відбору кандидатів для участі в полярних експедиціях;
3. Антарктида: ландшафт, клімат, флора і фауна:
 - унікальні природні особливості Антарктиди;
 - біологічне та екологічне значення континенту;
 - огляд наукових досліджень, що проводяться українськими та міжнародними науковими групами.

Експозиційна частина представлена артефактами із Зоологічного музею Львівського національного університету імені Івана Франка, Зоологічного музею Ужгородського національного університету, Національного антарктичного наукового центру МОН України та Державного природознавчого музею НАН України.

Оскільки сценарій виставки не тільки представляє об'єкти природничих колекцій, а й розкриває діяльність науковців, то наукові дослідження є спільною наскрізною

лінією, що об'єднує всі три частини виставки, забезпечуючи цілісний підхід до розкриття теми.

Надзвичайно важливою частиною наративу експозиції є розповідь про людей, що живуть і працюють на станції. Виставка розповідає як можна потрапити на станцію і що це під силу усім, хто володіє професійними навичками необхідними для роботи в Антарктиді.

Рис. Експозиційний зал виставково-освітнього проекту «Експедиція до Антарктиди».

Візуальний контент експозиції сформовано на основі фотографій співробітника музею та біолога 27-ї та 28-ї Українських антарктичних експедицій к.б.н. С. Глотова, та інших науковців, що проводили дослідження в Антарктиді. Це дозволяє відвідувачам зануритися у дивовижний світ крижаного континенту та побачити його через специфічну «оптику» науковців, чие життя та наукова діяльність певний час були пов'язані із Антарктидою. Така унікальна можливість приваблює відвідувачів у музей, та збагачує їх досвід перебування в музейному просторі.

Для того, щоб залучити якомога ширшу аудиторію, важливо подавати наукову інформацію в інтерактивній та доступній формі. Саме тому окрім фотоматеріалів до візуального інформаційного наповнення додані спеціально створені для виставки художні ілюстрації Марини Скворцової та Миколи Весельського, а також сучасний графічний дизайн, розроблений Софією Билим, Пилипом Грибаком (Харківська школа архітектури) та Ольгою Шунковою.

Варто зазначити, що для команди розробників проєкту та для Державного природознавчого музею загалом, важливість мають не лише наратив, що відповідає місії музею, а й самі підходи та методики побудови експозицій. Намагалися використовувати прості екологічні матеріали, такі як фанера та інші матеріали, що можуть бути повторно використані. Такий підхід підкреслює орієнтацію музею на екологічні принципи при створенні виставкових проєктів, акцентуючи увагу на важливості сталого розвитку та раціонального використання ресурсів.

Для підсилення освітньої функції проєкту на основі виставки розробляється супровідна освітня програма, що забезпечить стале відвідування шкільних груп та сімей із дітьми. Залучення до освітньої програми науковців, полярників та зовнішніх спікерів для проведення лекцій на тему антарктичних досліджень дозволить розширити аудиторію та зацікавити активних дорослих та молодь. Адаптація екскурсій для людей з інвалідністю та порушеннями зору дозволить продовжити багаторічну співпрацю ДПМ із спеціалізованими закладами освіти та школами, що мають інклюзивні класи. Для цієї мети виготовлена 3D модель антарктичного криля збільшена у 10 разів, також для проведення таких екскурсій доступний інший додатковий тактильний матеріал, що стосується теми Антарктиди.

Виставка працюватиме до кінця травня 2026 року. За перші два місяці роботи виставки її відвідало понад 5200 людей. Одним із показників успішності проєкту у короткостроковій перспективі є підвищення зацікавленості відвідувачів до тем, які розкриває виставка. Охоплення Facebook сторінки музею зросло, а також на сторінці Instagram музею найбільш популярні публікації отримали охоплення близько 13,5 тисяч осіб і були присвячені виставково-освітньому проєкту.

Керівниця проєкту Н.В. Дзюбенко

Кураторка проєкту А.Г. Савицька

ЗМІСТ	CONTENTS
Музеологія * Museology	Стор.
Климишин О. С. Науковий потенціал колекції зозулинцевих у гербарії Державного природознавчого музею НАН України	3
• Scientific potential of the <i>Orchidaceae</i> Juss. collection in the herbarium of the State Natural History Museum of the NAS of Ukraine	
Гураль Р. І., Гураль-Сверлова Н. В. <i>Helix pomatia</i> і <i>H. thessalica</i> (Gastropoda, Helicidae) в малакологічному фонді Державного природознавчого музею НАН України та діагностична цінність окремих конхологічних ознак	15
• <i>Helix pomatia</i> and <i>H. thessalica</i> (Gastropoda, Helicidae) in the malacological collection of the State Natural History Museum of the NAS of Ukraine and the diagnostic value of some conchological traits	
Екологія * Ecology	
Химин О. І., Капрусь І. Я. Вплив віку монокультури дуба червоного на екологічну структуру таксоцену колембол	29
• Impact of red oak monoculture age on the ecological structure of the collembola taxocene	
Сідак С. Ю., Капрусь І. Я. Населення колембол деревних мікрооселищ старовікових лісів Східних Карпат	39
• Collembola population of woody microhabitats of old-growth forests of the Eastern Carpathians	
Білонога В. М., Кияк В. Г. Особливості моніторингу популяції <i>Pinus</i> <i>cembra</i> L. (Pinaceae) у Чорногорі (Українські Карпати)	51
• Approaches to monitoring the population of <i>Pinus cembra</i> L. (Pinaceae) in Chornohora massifs (Ukrainian Carpathians)	
Бриндзя І. В., Гойванович Н. К. Оцінка обізнаності мешканців Львівщини про стан криничної води та її вплив на здоров'я	61
• Assessment of the awareness of the residents of the Lviv region about the state of spring water and its impact on health	
Гойванович Н. К. Нанотехнології в сільському господарстві: вплив «Аватар- 2 органік» на підвищення продуктивності мікрозелені	67
• Nanotechnology in agriculture: influence of «Avatar-2 organic» to enhance microgreen productivity	

- Карпінець Л. І., Лобачевська О. В.** Сезонна динаміка вмісту мінеральних форм нітрогену у пагонах моху *Atrichum undulatum* (Hedw.) P. Beauv. залежно від умов лісових екосистем Українського Розточчя 75
- Seasonal dynamics of the nitrogen mineral forms content in the shoots of the moss *Atrichum undulatum* (Hedw.) P. Beauv. depending on conditions of the Ukrainian Roztochia forest ecosystems

- Кім Н. А.** Зміни активності ферментів антиоксидантного захисту і вмісту ТБК-активних сполук у клітинах мохів лісових екосистем залежно від екологічних умов місцевиростань 87
- Changes of the activity of antioxidant protection enzymes and the content of TBC-active compounds in mosses cells of forest ecosystems depending on the ecological conditions of the growing site

Зоологія * Zoology

- Гриценко В. М.** Осіння міграція білого лелеки (*Ciconia ciconia*) в Україні у 2018-2024 рр. 97
- Autumn migration of the White Stork (*Ciconia ciconia*) in Ukraine in 2018-2024

- Бокотей А. А., Дзюбенко Н. В.** Дослідження та охорона чорного лелеки *Ciconia nigra* L. в Україні: 2017-2024 роки 103
- Study and conservation of Black Stork *Ciconia nigra* L. in Ukraine: 2017-2024

- Андріющенко Ю. О., Федун О. М., Семіроз А. В., Осъмачко О. М.** Деякі особливості перельотів птахів на півночі Українських Карпат у серпні–жовтні 2023 року 115
- Some peculiarities of bird flights in the northern of Ukrainian Carpathians in August – October 2023

- Франчук М. В., Бачук Л. В.** Результати синхронних обліків тетерука євразійського (*Tetrao tetrix*) в Рівненському природному заповіднику в 2013-2023 рр. 137
- Results of synchronous recordings of Black Grouse (*Tetrao tetrix*) in Nature Reserve Rivnenskyi in 2013-2023

- Москаленко Ю. О., Плющ С. О.** Опорна мережа орнітологічного моніторингу Чорноморського біосферного заповідника: нарис історії формування 147
- The core network for ornithological monitoring of the Black Sea Biosphere Reserve: a historical overview of its formation

- Гуштан Г. Г., Любинець І. П.** Загальна чисельність та спектр родин таксоценів панцирних кліщів (Acari, Oribatida) Яворівського НПП 157
- Total density and spectrum of taxocene families of oribatid mites (Acari, Oribatida) on the Yavoriv NNP

- Різун В. Б., Яницький Т. П., Заморока А. М.** *Dixus clypeatus* (P. Rossi, 1790) (Coleoptera, Carabidae) – новий вид і рід для фауни західного регіону України 163
- *Dixus clypeatus* (P. Rossi, 1790) (Coleoptera, Carabidae) – a new species and genus for the fauna of the western region of Ukraine

Ботаніка * Botany

- Кузярін О. Т.** Доповнення до флори Білогорського торфовища (м. Львів) ... 173
- Additions to the flora of the Bilohorshcha peatery (Lviv)

- Дідух Я. П., Розенбліт Ю. В., Кучер О. О., Чусова О. О., Пашкевич Н. А.** Топологічна диференціація рослинності Малого Полісся 179
- Topological differentiation of vegetation of the Male Polissia region

- Борсукевич Л. М.** Флористична структура рослинності класу *Salicetea purpureae* Moor 1958 в Україні 191
- Floristic structure of vegetation of the class *Salicetea purpureae* Moor 1958 in Ukraine

- Горбняк-Юліна Л. Т.** *Crocus heuffelianus* Herb. на території національного природного парку «Подільські Товтри» 201
- *Crocus heuffelianus* Herb. on the territories of the National nature park «Podilski Tovtry»

Короткі повідомлення * The brief messages

- Глеба В. М., Гураль Р. І.** Китайська беззубка *Sinanodonta woodiana* (Bivalvia: Unionidae) у рибогосподарських ставках Закарпатської області 211
- Chinese toothless bivalve *Sinanodonta woodiana* (Bivalvia: Unionidae) in fish ponds of the Transcarpathian region

- Глеба В. М., Гураль-Сверлова Н. В.** *Monacha claustralis* (Gastropoda: Hygromiidae) у Закарпатській області 213
- *Monacha claustralis* (Gastropoda: Hygromiidae) in the Transcarpathian region

Ювілейні дати * Anniversaries

<i>Бокотей А. А., Савицька А. Г.</i> Заходи з вшанування пам'яті Володимира Дідушицького (до 200-річчя від дня народження)	215
--	-----

Хроніка * Current issues

<i>Архіпова Х. І., Вовк О. Б.</i> Про діяльність Державного природознавчого музею НАН України у 2024 році	219
<i>Дзюбенко Н. В., Савицька А. Г.</i> Виставково-освітній проєкт «Експедиція до Антарктиди»	221
<i>Різун В. Б., Погрібний О. О.</i> ХІХ львівська ентомологічна школа «Актуальні проблеми вивчення ентомофауни західного регіону України» ..	224

Правила для авторів * Rules for authors

Національна академія наук України
Державний природознавчий музей

Наукове видання

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ

Випуск 41

PROCEEDINGS OF THE STATE NATURAL HISTORY MUSEUM

Issue 41

Українською та англійською мовами

Головний редактор Ігор Ярославович Капрусь

Комп'ютерний дизайн і верстка: Олександр Семенович Климишин,
Тарас Михайлович Щербаченко

Адреса редакції:

79008 Львів, вул. Театральна, 18

Державний природознавчий музей НАН України

тел.: +38(032)2357002; e-mail: editorship@smnh.org, trilobit6@gmail.com

<https://science.smnh.org>

Формат 70×100/16. Обл.-вид. арк. 18,4. Наклад 100 прим.

Виготовлення оригінал-макета здійснено в Лабораторії природничої музеології
Державного природознавчого музею НАН України
Друк ТзОВ «Простір М» 79000 Львів, вул. Чайковського, 8